

Anmeldelser

Ole H. Sørensen, Anita Mac, Hans Jørgen Limborg og Merete Pedersen (red.):

Arbejdets kerne. Om at arbejde med psykisk arbejdsmiljø i praksis

Frydenlund 2008, 263 s., ISBN:

978-87-7887-638-6

Denne bog omfatter resultater, råd og anvisninger, der udspringer af forskningsprojektet VIPS (Virksomhedernes indsats for et bedre psykisk arbejdsmiljø), der med støtte fra Arbejdsmiljøforskningsfonden blev gennemført fra 2004 til 2008. Der var tale om et omfattende projekt, der dels omfattede interventioner i 14 forskellige virksomheder og dels såvel kvalitative som kvantitative undersøgelser – de sidste i form af målinger af det psykiske arbejdsmiljø gennem spørgeskemaundersøgelser før interventionen samt to år senere. Der deltog forskere fra RUC, NFA, DTU og TeamArbejdsliv, herunder en række af landets mest erfarne arbejdsmiljø- og arbejdslivsforskere.

Arbejdets kerne kan siges at være folkeudgaven for rapporteringen fra VIPS-projektet. Den officielle, mere videnskabeligt orienterede rapportering findes i *Virksomhedernes indsats for et bedre psykisk arbejdsmiljø. Rapport fra forskningsprojektet VIPS* forfattet af Peter Hasle, Helge Hvid, Tage Søndergaard Kristensen, Hans Jørgen Limborg, Niels Møller, Jan Pejtersen og Hans Hvenegaard udgivet af bl.a. NFA i 2008. Arbejdets kerne er skrevet til "praktikere med interesse for psykisk arbejdsmiljø, herunder arbejdsmiljørådgivere, organisationsrepræsentanter, sikkerhedsledere, sikkerheds- og tillidsrepræsentanter samt studerende" og er "ikke videnskabelig formidling til andre forskere" (s. 9).

Bogen rummer 11 kapitler, der omhandler: resultater af indsatsen på de deltagende virksomheder, positive og mindre positive eksempler, processer og barrierer fra kortlægning/viden til handling, forskellige aktørgruppers betydning, møder som ramme for forbedring, betydningen

af tillid, god ledelse, arbejdsindhold og arbejdsorganisering, samt meningssskabelse og meningsstab. Forskerne foreslår afslutningsvis 13 teser om refleksiv praksis.

Det samlede resultat af interventionerne er ikke just opløftende. En grundpille i projektet var, at efter at forskerne havde gennemført en kortlægning af det psykiske arbejdsmiljø (baseret på NFA's *Tredækkerskema*), skulle virksomhederne selv iværksætte initiativer til at imødekomme de iagttagne problemer. Men det var for det første langt fra alle steder, at der kom seriøse initiativer i gang. For det andet viste det sig, da spørgeskemaundersøgelsen blev gentaget efter to år, at der stort set kunne konstateres lige så mange forringelser som forbedringer af det psykiske arbejdsmiljø. På overfladen ligner det derfor: Stor ståhej for ingenting! Imidlertid bliver resultaterne straks mere interessante og også lovende, når de disaggregeres til sektor-, virksomheds- og – i nogle tilfælde – afdelingsniveau. Angående sektor viser der sig således klare nettoforbedringer for de deltagende industrivirksomheder; det omvendte er tilfældet for de offentlige institutioner, mens vidensvirksomhederne samlet hverken går frem og tilbage. Et endnu mere nuanceret billede fremkommer, når der dykkes ned i de enkelte virksomheder eller bestemte afdelinger af disse. Frem for at se det samlede resultat som et rundt nul bør man i stedet se det som en spraglet buket bestående af eksempler på såvel initiativer, som aldrig kom ud over rampen, initiativer, som klart var succesfulde, og initiativer, som blev modvirket af andre forandringer, som trak i negativ retning for det psykiske arbejdsmiljø. Forfatterne forsøger sig ikke med en samlet vurdering af disse andre forandringer, men det synes oplagt at nævne arbejdsintensivering som følge af stigende konkurrencepres (globalisering) og – specielt for de offentlige institutioners vedkommende – den kommunale strukturreform, der pludselig satte andre dagsor-

dener end forbedret psykisk arbejdsmiljø.

Bogens styrke består helt klart i, at den går ned i de konkrete processer, der påvirker det psykiske arbejdsmiljø – såvel i negativ som positiv retning. Der er mange gode eksempler på, hvad der er gået godt, og hvorfor det gjorde det, men også på det modsatte. En samlet lære er, at hvad enten det er arbejdsmiljøprofessionelle udefra eller aktører fra virksomheden, der arbejder med det psykiske arbejdsmiljø, så er det afgørende vigtigt at kende den virksomhedsspecifikke kontekst, som arbejdet foregår i. Det er ikke et område, hvor man kan forlade sig på generelle opskrifter. Meget afhænger af, om der er mistillid eller tillid mellem ledelse og medarbejdere, og om den eksisterende ledelse er i stand til at fremme trivselen på arbejdspladsen eller ikke er det. Endelig er der den pointe, som har givet bogen navn, nemlig at hvis arbejdet med at forbedre det psykiske arbejdsmiljø skal batte noget, så skal det forholde sig til arbejdets kerne, til de reelle muligheder for at udføre arbejdet på en måde, som medarbejderne kan være tilfredse med. Eller som forskerne skriver: *“Ikke sjældent har vi fået svaret: ‘Hvis vi blot kunne få fred til at passe vores arbejde, så ville meget være bedre’, når vi spurgte: ‘Hvad opleves mest belastende i arbejdet?’”*.

Ja, det er paradoksalt, at mens de ansatte er blevet mere involverede, engagerede og selvledende i deres arbejde, udsættes de samtidig for en mængde forandrings-, rationaliserings- og kontrolprojekter, der kører hen over arbejdslivet i disse år, og som ofte virker forstyrrende i forhold til at udføre arbejdet på en kvalitativ god og tilfredsstillende måde. På den ene side fremhæves nutidens medarbejdere som kompetente, på den anden side tilsidesættes denne kompetence, når det drejer sig om at kontrollere og fastlægge mål, rammer og procedurer for arbejdets udførelse. I den henseende har ikke mindst kommunalreformen kostet uhyre lidelser og summer på grund af det forringede psykiske arbejdsmiljø, der fulgte med.

Bogen er hermed anbefalet!

Anmeldt af **Herman Knudsen**, professor, Institut for Samfundsudvikling og Planlægning, Aalborg Universitet
e-mail: hk@plan.aau.dk

Kjell Granström (red.):

Forskning om læreres arbejde i klassrummet

Myndigheten för skoleutveckling, 2007, 270 s.

ISBN 978-91-85589-26-5

Antologien består af 15 artikler skrevet af forskere fra afdelingen Pedagogik i Utbildning og Skola ved Linköpings universitet. Som titlen indikerer, så er der tale om skole- og uddannelsesforskning, som har fokus på klasseværelset og det pædagogiske arbejde, som foregår i og omkring dette sted. I skolen er det jo som bekendt netop her, at lærere og ikke mindst elever tilbringer størstedelen af deres arbejdstid, og hvor læring finder sted, undervisning formidles og konflikter og problemer eventuelt opstår.

Bogens artikler falder i to dele. Antologiens første 9 artikler handler om almenpædagogiske spørgsmål, f.eks. læreren som arbejdsleder, det pædagogiske arbejde med værdispørgsmål, kønsbudskaber i skolen, ændringer i elevernes arbejdsformer, elevernes erfaringer og holdninger til lektier, klasserummet som artefakt og tværprofessionelt samarbejde. De resterende 6 artikler behandler alle fagdidaktiske spørgsmål, henholdsvis 5 artikler om læse- og skriveproblemer og pædagogiske overvejelser i relation hertil samt 1 artikel om matematik.

De fleste af artiklerne er empirisk baserede og tager afsæt i forskellige undersøgelser, hvor elever og læreres erfaringer bidrager til at belyse et givent emne. Enkelte artikler er dog funderet på eksisterende undersøgelser og forskningsoversigter, som så analyseres og diskuteres. Langt de fleste af de empirisk orienterede undersøgelser er af kvalitativ karakter, f.eks. interviewundersøgelser, observationer og etnografisk orienterede studier. Artiklernes teoretiske afsæt afspejler emnet, således at diverse former for pædagogisk teori ofte inddrages til belysning af emnet.

Som det hedder i bogens indledning, udgør skolen Sveriges største arbejdsplads, hvor en million elever og 100.000 lærere dagligt “arbejder”. Alene dette kan motivere til, at der forskes i skolen som arbejdsplads. Antologien beskæftiger sig dog ikke direkte med skolen som arbejdsplads i den forstand, at der inddrages arbejdssociologiske og -medicinske begreber og teorier i belysningen af skolen som arbejdsplads. I stedet er